

Кочерга С. О.

ПІД ЗНАКОМ КРИМУ
(українська література
XIX і першої третини
XX сторіч)

Навчальний посібник

Ялта – Острог
Видавництво Національного університету «Острозька академія»
2015

УДК 82.09(075.8)
ББК 3
К 75

Рекомендована до друку на засіданні навчально-методичної ради
Національного університету «Острозька академія»
(протокол № 1 від 16 вересня 2015 року)

Рецензенти:

Тхорук Р. Л., кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури Рівненського державного гуманітарного університету;

Вісич О. А., кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови і літератури НаУ «Острозька академія».

К 75 **Кочерга С. О.**

Під знаком Криму (українська література XIX і першої третини XX сторіч) : навчальний посібник / С. О. Кочерга. – Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2015. – 202 с.

ISBN 978-617-7328-14-7

Посібник містить матеріали курсу, зосередженого на вивченні літературного кримознавства як геокультурного і геопоетичного явища. Охоплює доробок українських письменників XIX і першої третини XX сторіч, життя і творчість яких тісно пов'язані з Південним узбережжям півострова. Основну увагу приділено візії «богоданного краю» (Леся Українка) в національному письменстві. У посібнику подано маловідомі факти, деякі з них почерпнуто з кримських архівів і музейних фондів. Підготовлено до друку за сприяння онлайн-проекту «Освіта для Криму».

Для викладачів, студентів та широкого загалу, який поділяє тезу «Крим – це Україна».

УДК 82.09(075.8)
ББК 3

ISBN 978-617-7328-14-7

© С. О. Кочерга, 2015

© Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2015

ЗМІСТ

СЛОВО ДО ЧИТАЧА5

КРИМ У ЖИТТІ Й ТВОРЧОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ XIX СТОЛІТТЯ

ЯЛТИНСЬКИЙ ПОЕТОЛІКАР

Степан Васильович Руданський7

ОСТАННІЙ ПРИТУЛОК РОМАНТИКА

Амвросій Лук'янович Метлинський16

ПОБРАТИМ ШЕВЧЕНКА

Микола Іванович Костомаров21

АВТОР ПЕРШОГО УКРАЇНСЬКОГО ВІРША,

ПРИСВЯЧЕНОГО ЯЛТІ

Яків Іванович Щоголев26

ПЕРША ПИСЬМЕННИЦЯ-МАРИНІСТКА

Дніпрова Чайка (Людмила Олексіївна Василевська)31

ВАРТОВИЙ СЛОВА

Олександр Якович Кониський35

БУДІВНИЧИЙ УКРАЇНСЬКОГО ТЕАТРУ

Іван Карпович Карпенко-Карий40

КРИМСЬКІ СТОРІНКИ В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ РАНЬОГО МОДЕРНІЗМУ (КІНЕЦЬ XIX – ПОЧАТОК XX СТОЛІТЬ)

УКРАЇНСЬКА ІФІГЕНІЯ

Леся Українка (Лариса Петрівна Косач)46

ЛИЦАР КРИМСЬКОГО ВИНОГРАДУ

Михайло Михайлович Коцюбинський75

<i>«НІБИ ПІСНЯ, ЛЕТЬСЯ МОРЕ...»</i>	
Олександр Олесь (Олександр Іванович Кандиба)	93
<i>ПОЛІТ МЕВИ</i>	
Христя Олексіївна Алчевська	106
<i>КРИМСЬКИЙ ПОДАРУНОК УКРАЇНІ</i>	
Агатангел Юхимович Кримський	117
<i>ДІАЛОГ КУЛЬТУР У ДЗЕРКАЛІ ХУДОЖНЬОГО СЛОВА</i>	
Андрій Якович Чайковський	125

КРИМСЬКИЙ ТЕКСТ У ТВОРЧОСТІ ПИСЬМЕННИКІВ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ

<i>«МИ НЕ ПОВИННІ ЗАБУВАТИ ЦЮ МОГИЛУ...»</i>	
Євген Максимович Григорук	133
<i>ПОЕТ, ЗАКОХАНИЙ У КРИМ</i>	
Микола Федорович Чернявський	138
<i>КРИМ ВЕЛИКОГО СОНЦЕПОКЛОННИКА</i>	
Павло Григорович Тичина	145
<i>КРИМСЬКІ МИТТЄВОСТІ ГРАНОСЛОВА</i>	
Максим Тадейович Рильський	153
<i>КРИМ ОЧИМА БІБЛЮФАГА</i>	
Микола Костьович Зеров	163
<i>КРИМСЬКИЙ СМІХОПУТІВНИК</i>	
Остап Вишня (Павло Михайлович Губенко)	171
<i>БАТЬКІВЩИНА ПРЕДКІВ</i>	
Зінаїда Павлівна Тулуб	177
<i>ПРИШЕСТЯ НА ЛЕГЕНДАРНОМУ ПАНЦЕРНИКУ</i>	
Петро Панч (Петро Йосипович Панченко)	188

СЛОВО ДО ЧИТАЧА

Літературне краєзнавство – важливий компонент вивчення історії літератури. Останнім часом інтерес до письменства рідного краю помітно зростає, що є закономірним фактом. У контексті епохи, що на виклики історії висунула гасло «Єдина Україна», література регіонів сприймається як одне з найважливіших українознавчих джерел.

Нині літературне краєзнавство посідає належне місце в програмах загальноосвітніх шкіл. Зайве наголошувати на актуальності його вивчення у вищих навчальних закладах, зокрема гуманітарного спрямування. Кожен художній твір, пов'язаний із тим чи тим краєм, – живий документ епохи й людської свідомості. Із художньої літератури постає прекрасний і романтичний образ місцевості, із якою нас єднують корені роду, дитячі враження. Промовистим естетико-виховним матеріалом можуть слугувати для всіх українців життєписи письменників, доля яких пов'язана з Кримом – територією анексованою, але невід'ємною від України, як із юридичного, так і з історичного поглядів, та врешті-решт – із Божого промислу. Не варто забувати, що ще зовсім недавно частиною України був унікальний куточок землі – Південний берег Криму, який став Меккою, значення якої виходить далеко за межі національного життя.

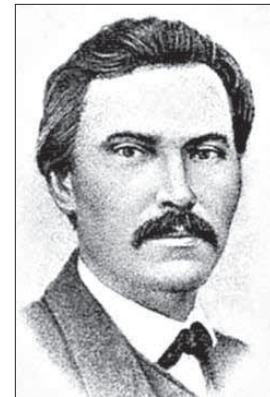
Його літературні традиції мають глибокі витoki. Специфіка цього приморського краю полягає в тому, що славетні поети присвячували йому натхненні рядки, які стали частиною тексту, що асоціюється з вічною красою, радістю й піднесенням. Південний берег Криму передусім оспівували різними слов'янськими мовами: А. Міцкевич – польською, О. Пушкін – російською, М. Богданович – білоруською. Але

насамперед варто звернути пильну увагу на яскравий вінок, сплетений нашими митцями. Водночас, змушені визнати, що серед українських видань нині бракує антологій найвідоміших творів, а системне вивчення кримських мотивів у творчості вітчизняних письменників тільки починає розвиватися.

Запропонований посібник з українського літературного кримознавства має на меті частково задовольнити інтерес і потребу викладачів у методичній літературі, водночас, він розрахований на учнів і студентів вищих навчальних закладів, які вивчають вітчизняну літературу в контексті регіональної культурології, геопоетики, теорію надтекстів. Він охоплює доробок письменників XIX і першої третини XX сторіч, життя і творчість яких тісно пов'язані з Південним берегом Криму. У посібнику висвітлено кримські сторінки С. Руданського, Я. Щоголева, О. Кониського, І. Карпенка-Карого, Лесі Українки, О. Олеся, М. Коцюбинського, П. Тичини, М. Рильського, З. Тулуб та інших, подано маловідомі факти й проаналізовано окремі художні тексти. Слід відзначити, що деякі з опублікованих матеріалів почерпнуто з архівів і музейних фондів Криму. Посібник не претендує на вичерпність окреслених тем, оскільки зосереджений на найсуттєвіших тенденціях у кримській творчості українців і найактуальніших проблемах, що заслуговують сучасної інтерпретації, а подекуди й переосмислення.

Запропоновані питання й завдання, подані наприкінці кожного розділу, можуть стати стимулом до краєзнавчої пошукової роботи студентів і школярів. Дібраний матеріал сприятиме усвідомленню глибоких зв'язків між українською культурою й письменством і кримською землею.

КРИМ У ЖИТТІ Й ТВОРЧОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ XIX СТОЛІТТЯ

ЯЛТИНСЬКИЙ ПОЕТОЛІКАР
Степан Васильович Руданський
(1834 – 1861)

Ім'я поета С. Руданського посіло визначне місце в українській літературі і фольклористиці. Довгою і складною була його дорога до шанувальників українського художнього слова. Він народився 1834 року в ніч перед Різдом у сім'ї священика подільського села Хомутиці. Із дитинства

батько намітив синові дорогу до когорти духовенства. Однак після закінчення Шаргородської бурси й Кам'янець-Подільської духовної семінарії юнак їде в Петербург, де, наперекір батьківській волі, вступає до Петербурзької медико-хірургічної академії. Усі шість років навчання в Петербурзі С. Руданського не полишала ностальгія. На жаль, рідний батько заборонив сину писати листи українською мовою, і він знаходив відраду в тому, що мережив чисті аркуші паперу рядками українських поезій. Особливою честю для студента було побачити свої вірші, опубліковані поряд із творами великого Т. Шевченка на сторінках першого українського журналу «Основа», виданого 1861 року. Цього ж таки року

Навчальне видання

Світлана Олексіївна КОЧЕРГА

ПІД ЗНАКОМ КРИМУ

(українська література XIX і першої третини XX сторіч)

Навчальний посібник

Редактор І. Д. Пасічник

Технічний редактор Р. В. Свиначук

Комп'ютерна верстка Н. О. Крушинської

Художнє оформлення обкладинки К. О. Олексійчук

Коректор І. Ю. Думіч

На обкладинці використано картину художника Альберта Щіткова

Формат 60x84/16. Ум. друк.арк. 11,74. Наклад 100 прим. Зам. № 86–15.
Папір офсетний. Друк цифровий. Гарнітура «BloknotC».

Оригінал-макет виготовлено у видавництві
Національного університету «Острозька академія»,
Україна, 35800, Рівненська обл., м. Острог, вул. Семінарська, 2.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи РВ № 1 від 8 серпня 2000 року.

Видавець СПД Свиначук Р. В.
Тел. (+38067) 771 28 70, e-mail: 35800@ukr.net.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи РВ № 27 від 29 липня 2004 року.